

LUIGJ JUNÇAJ
KJO TOKË JU PRET
ROMAN

BOTIMET TOENA

LUIGJ JUNÇAJ

KJO TOKË
JU PRET

roman

BOTIMET TOENA

Tiranë

Botuese: Irena Toçi

Kryeredaktore: Edona Marku Huqi

Redaktore letrare: Besa Vila

Korrektore letrare: Sonila Kryeziu

Përkujdesja grafike dhe kopertina: Elsa Hajderaj

ISBN 9789928817105

© Autori

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Nuk lejohet shumëfishimi me asnjë lloj mjeti apo forme, as me fotokopje, pa lejen me shkrim të mbajtësit të copyright-it.

BOTIMET TOENA

Rr. "M. Gjollësia", K. Postare 1420, Tiranë

Tel.: + 355 4 22 40 116

Email: botimet.toena@gmail.com

toena.porosionline@gmail.com

<https://toena.al>

Të kërkova në errësirën e bredhjeve të pafundme,
nëpër qiellin e zymtë që nuk shkëlqente,
dhe doja të të thosha “ndalo”,
sepse tek unë fshihen netët pa gjumë.
Por të gjitha bredhjet e mia ishin të kota,
sepse zgjodha rrugën e gabuar,
dhe kur e kuptova të vërtetën e vërtetë,
në atë errësirë u zhduka vetë!

Autori

I

Sapo erdhi nga qyteti, Staka ndërroi teshat pothuajse pa pushuar aspak dhe së bashku me të shoqen, Djellën, dhe me vajzën, Borën, vazhdoi me punët e paranatës. E bija nuk i kishte mbushur ende të pesëmbëdhjetat; ishte nxënëse e shkëlqyer dhe e ndihmonte të ëmën në punët e përditshme shtëpiake.

Së shoqes nuk i tha asgjë, megjithatë ajo vërejti se diçka po e mundonte Stakën, sepse këtë herë, me ardhjen nga qyteti, ai nuk komentoi pothuajse asgjë, ashtu siç kishte bërë herët e tjera dhe, aq më tepër, as nuk e pyeti si e kishte kaluar ditën me hallet e shtëpisë, pyetje të cilën ia bënte zakonisht.

Në mbrëmje, para darkës, djali i vogël, Sokoli, iu fut para këmbëve në post - aty pushonte kur ishin vetëm familjarët. Si papritmas, Staka e kapi dhe e

vuri në prehër djalin, e ktheu nga vetja dhe ia trokiti kokën me kokën e vet.

- Kush e ka rrashtën ma të trashë? - e pyeti, dhe e futi në gjirin e vet, ndërmjet këmbëve si në kafaz. Sokoli u çua në këmbë, e shikoi drejt në sy dhe, ashtu i mrrolur, por me plot guxim, i tha:

- Kur të rritem rrashta ime do të jetë më e fortë se jotja.

- Po a do t'i sjellësh babës kokëçarje kur të të trashet rrashta?

- Zot na ruaj, po atë fjalë ç'po ta bjer? - i tha e shoqja sapo hyri brenda me një kusi në dorë dhe u ndal si e nguruar pranë vatrës.

- Ulu, grua, se ne po bëjmë muhabet burrash! Lëre atë kusi e pusho pak, se gjatë tërë kësaj paranate nuk ke pushuar fare, si bishti i kalit, siç thotë populli ynë. - Sokoli qeshi, u kthye nga e ëma dhe tha:

- Kjo gjithmonë gjen punë për veten, por edhe për ne të tjerët.

Ndërsa ajo, me një buzëqeshje të papërcaktuar, por gati ironike, i shikoi të dy dhe tha:

- Po, por punët e shtëpisë duhen kryer. Madje ju të dy po më shpëtoni, sepse gjysmën e tyre po e bëni ju. Tash dola se vajza është duke përgatitur do krande për të ndezur zjarrin, që të mos ftoheni ju të dy. - Pas pak u kthye brenda së bashku me Borën, duke folur diçka, por jo me zë të lartë.

- Mirëmbërëma, babë! - tha Bora dhe u nis drejt oxhakut për t'u ulur. Mirëpo, para se të ulej, i hodhi një shikim të atit, ndaloi pak dhe e pyeti:

- A do të pish diçka, babë?

- Po, të pastë baba, vajza e babës! Bjere shishen me raki e ma mbush një gotë, se me gjithë qejf do ta pi. Po ti, Sokol, e do edhe ti një gotë? - u tall i ati me të. Ai u përgjigj se do të pijë një gotë verë të kuqe pasdarke dhe shtoi se ashtu bëjnë në pallatet mbretërore.

- Ty, kabisht, do të të jap unë verë e raki me të gjithë mbretërit e pallatet, por largohu nga prehri i shokut e lëre të pushojë si njerëzit, more fëmijë i lazdruar, se tepër e ke rritur mendjen! - i tha Bora.

- Ti e dëgjove çka të tha yt atë, vazhdo kryej punën e mos u përziej në punën e burrave, - ia ktheu Sokoli.

- Mos ki hall për çka më tha baba e ç' do të bëj unë! Më mirë mendo për punët e tua, që i lë për momentin e fundit dhe atëherë fillon hysterinë e nuk lë askënd brenda, sepse na duhet të vrapojmë pas teje! Ooo djalë, ti krejt ke dalë dore qysh se Vata nuk bashkohet rregullisht në shtëpi, por mos mendo, se tash e tutje, sa herë të vijë, do t'ia rrëfej të gjitha.

Në atë moment hyri Djella, e shikoi e befasuar të shoqin dhe iu drejtua:

- Pash besën e Zotit, sa mirë mund t'i dëgjosh edhe kur ta bëjnë shtëpinë mulli, bile as nuk u flet aspak, por i shikon me vëmendje, a thua se janë duke pleqëruar!

- Me mendjen e tyre pleqërim janë duke bërë. Këta janë duke fantazuar dhe i shesin urti njëri-tjetrit dhe, thënë ndryshe, këto janë veti të fëmijëve të zgjuar, - tha Staka.

- Po për çfarë urtie e ke fjalën, se këta nuk kanë dalë ende nga shpërgënjtë? - ia ktheu Djella.

- Po, sigurisht, sa më parë fëmija të fillojë të shprehë mendimin e vet dhe të kundërshtojë mendimin e të tjerëve, formohet më shpejt dhe ashtu fillon të piqet.

- Aman, mos ua rrit mendjen këtyre fëmijëve, por më trego, si e kalove sot në pazar? Mos vallë takove Vatën? Çudi, pse nuk erdhi ai?! A e vëren se ai e ka rralluar ardhjen në shtëpi? Me atë djalosh diçka po ndodh. Unë nuk e di se ku dhe si e kalon kohën! Unë nuk e kuptoj dhe mendoj se ti duhet të flasësh me të, se je baba dhe ai është në moshën më delikate. Nuk e di unë, por frikohem, sepse mund të marrë rrugë të keqe e atëherë do të jetë vonë. Jam nënë, e nëna gjithmonë ka shumë frikë, por edhe parandjenja për fëmijët.

- Do të thuash se nënat fantazojnë?! Mos ndill zi, grua! Nuk ma merr mendja se ai është aq i

pakujdesshëm sa të bjerë në kthetrat e keqbërësve. Ai është shumë inteligjent dhe shumë shpejt e vëren dhe e vlerëson situatën. Me të s'ka më të folur nga pozita e prindërit, por duhet të flitet shoqërisht. Kohët e fundit pozita ime si prind e pengon shumë. Ai vazhdimisht ngul këmbë se tashmë nuk është më fëmijë, prandaj nuk e ndien të nevojshme të mendojë me kokën e dikujt tjetër dhe, po kështu, nuk dëshiron të zbatojë vetëm urdhrat e të tjerëve, por do që të veprojë më shumë sipas bindjeve të veta.

- Mirë, por ai i beson vetes tepër. Ti e di se është edhe pak kokëfortë, e kur bashkohen këto të dyja, nuk mendon si mund të dalë fundi? Prite Zot të gabojë! Ndoshta ne gratë edhe e teprojmë, por më duket se këto kohët e fundit as ti nuk e di tamam sesi është puna e tij. Unë nuk po them se di ndonjë gjë të keqe, por çdoherë që flasim për të, ti mundohesh t'i ikësh bisedës ose ke rezerva dhe gjen arsyetim; më duket sikur diçka fsheh nga unë ose edhe ikën nga vetvetja. Sidoqoftë, vërej se diçka të mundon.

- Jo, grua, nuk fsheh asgjë nga ti e as nuk iki nga vetvetja, por ende nuk i kam të qarta disa gjëra. Për këtë nuk dëshiroj t'i bëj presion atij e as të të fus ty në mendime, derisa t'ia sqaroj vetes këto gjëra.

- E çka e me kënd duhet t'i sqarosh? - ia ndërpreu fjalën e shoqja. - Ti duhet të flasësh me

të, se unë nuk e di se kush më mirë mund të flasë me të pos teje! Së paku, unë jo! Atij, kur flet me mua, as që i shkon mendja të më dëgjojë seriozisht se çka i them. I duket sikur unë nuk jam në gjendje të gjykoj në pajtim me kohën. Mendon se më ka shkelur koha.

- Më ngadalë, grua, po ngutesh. Unë nuk e di se kur do ta them atë që mendoj. Pak durim dhe do të t'i them të gjitha, e atëherë e sheh ti vetë. Ndoshta ti edhe e shtjellon më shpejt se unë.

Në atë moment u dëgjua një trokitje në derë. I zoti i shtëpisë, sipas traditës shqiptare, reagoi shpejt me një "Hajde përpara!". Vata, pa ndodhur kjo, e kishte hapur derën dhe ishte duke hyrë brenda. Si e panë, prindërit u befasuan, sepse nuk e prisnin. Hapën sytë dhe e drejtuan shikimin nga ai, madje as që u kujtuan t'i uronin mirëseardhjen. Sokoli vrapoi nga fundi i shtëpisë, ku ishte së bashku me Borën duke bërë mësimet e asaj dite, bile i la ashtu hapur librat e fletoret dhe, siç e kishte zakon, iu hodh vëllait në përqaftim, por kësaj here bëri një gjest më shumë, duke ia ndeshur kokën me kokën e vet, ashtu siç kishte vepruar baba me të paranate dhe e pyeti po për të njëjtën gjë:

- Kush e ka rrashtën më të trashë?

- Ti je kokëderr dhe rrashta jote është më e trasha, por unë jam më i madh dhe ti duhet ta kuptosh se

duhet të veprosh ashtu si të them unë. Rrashta jote e trashë duhet ende të gdhendet, kurse trupi të të rritet e truri të të piqet. Bile edhe Borën duhet ta dëgjosh, se edhe ajo është më e madhe, është edhe motër e vetme, e duhet pasur respekt i veçantë për të. Kur të rritesh ti, atëherë do të të bëjmë ty komandant dhe do të veprojmë si të urdhërosh ti. E tani ulu e rri, se ka edhe të tjerë në këtë shtëpi e dua t'i përshëndes, edhe pse ti je njëshi. - Borën e përkëdheli, e puthi dhe duke qeshur i tha:

- Ty, Bora e maleve, punëtore e palodhshme e dorë e djathtë e nënës përkonak, a të ka dëgjuar Sokoli, apo ndoshta ai do të jetë komandant? Shkulja veshin në qoftë se nuk i kryen me kohë e si duhet detyrat dhe nuk i përgatit mësimet, se nuk guxon të na korisë. I kam thënë se ti je kontrollorja e tij për mësimet, por edhe për gjërat e tjera kur unë nuk do të jem këtu.

- Sokoli, porsi thnegla, kur i kapet dikujt e nuk e lë rahat, por ia ndryshkë jetën, tërë ditën sillet si bishti i kalit e punët e veta i lë për tjetërkënd.

Sokoli e shikoi pak si hidhur, por ajo vazhdoi, duke iu drejtuar Sokolit:

- Kjo është ajo që të kam thënë se do t'ia tregoj Vatës kur të vijë.

- Sokoli, tani e tutje, do të merret, së pari, me punët e veta, e pastaj do të vazhdojë me të tjerat.

A është në rregull, komandant? - iu drejtua Vata Sokolit dhe pa pritur ndonjë reagim nga ai, vazhdoi t'u drejtohej prindërve:

- Po ju të dy, pse jeni tulatur ashtu e vetëm më shikoni, a thua se ju ka parë ujku dhe nuk mund t'i flisni, apo ndoshta shihni diçka të çuditshme tek unë?! Jo pamjen, sepse atë ma dini.

- Hajde, bir, hajde. Mirë se erdhe! Sa i bukur, sa i mirë je! Mirë se të pruri Zoti! Kjo natë për ne nuk ka më të bukur, he ty të pastë nëna! - uroi Djella duke e përqafuar.

Vata ia futi dorën nën dorën e të atit dhe komentoi: - Kjo po më bekon sikur t'i kisha ardhur nga ushtria, thua se nuk më ka parë kush tash sa kohë!

- A je lodhur, bir? Nënëat mërziën shumë, por e kalojnë shpejt dhe janë të gatshme të shërbejnë me përkushtim. A e ke vërejtur atë? Tashmë ma thotë mendja se po merresh pak edhe me gra.

- Paj, ngadalë-ngadalë, babë. U shtymë disi, siç thotë Ujk Pllumi.

- Hajdeee, e keqja me të! Po ku të shkoi tash mendja tek Ujka? - reagoi Staka.

- Po a pate me se të vije, apo e bërë gjithë rrugën më këmbë? - e pyeti Djella.

- Jo, me do miq të Ujkës, - tha Vata. - Kishin marrë një makinë dhe ishin nisur për tek Ujka për

t'ia lypë vajzën. Me ta ndodhej edhe vëllai i një shokut tim, më vërejti dhe më morën në veturë. Nuk e dinin shtëpinë e Ujkës, kështu që unë shkova me ta deri te shtëpia e tij dhe u ktheva më këmbë.

- Po pse nuk ndalove drejt e te shtëpitë tona, por shkove e u ktheve më këmbë? - e pyeti ajo.

- Paj, edhe të mos më kthenin ata me makinë, aq do ta bëja për ta. Ata më prunë me makinë e mes tyre ishte edhe vëllai i shokut. Por edhe po të mos ishte ai, njësoj do t'i përcillja, se ashtu është rregulli, të cilin ma keni mësuar ju. Po a e di ti se i kujt jam unë? - tha duke qeshur.

- Ta vraftë hera punën, se unë nuk mendova që t'i lësh shokët në rrugë, por mendova se do t'ua kishe treguar rrugën më parë! Në fakt, e thashë këtë, sepse më vjen keq për lodhjen tënde.

- Mirë tash, e lëmë se e hëngri ujku gomarin, por a na ke përgatitur gjë për darkë, se jam tepër i uritur? - pyeti Vata.

- Po, gati është darka! - u përgjigj ajo. - Më parë duhet të themi një uratë. Hajde, a po ia fillon? - iu drejtua të shoqit.

- Na ndjefte e na faltë Zoti! Por a mund t'i kapërcejmë sonte? Jam i uritur dhe pak i lodhur. Po e themi uratën e bukës, mendoj se mjafton kaq, - tha Vata, duke e kaluar shikimin nga e ëma drejt të atit.

- Por darka është valë mbi zjarr, por po e heq e nuk po vonojmë. Derisa unë ta heq nga zjarri e të ftohet, bëhet gati për ta shtruar. Për atë kohë po flasim një rruzare, meqë është muaji i Shënkollit, e nuk është rregull, por as mirë ta kapërcejmë uratën.

- Mirë pra, fitove, mbetet kërkesa jote e fundit, meqë i zoti i shtëpisë nuk po flet. Duket se ka rënë në paqe.

- Nuk dëshiroj t'ia prish kurrkujt, por ju merrni vesh e unë do të zbatoj marrëveshjen tuaj, - tha Staka.

- Jo, jo! Ky di t'ia lëshojë mizat tjetërkujt, - ndërhyri Djella. - Hajde pra, i zoti i shtëpisë, fillo ta zbatosh marrëveshjen, filloje uratën!

Pasi e thanë uratën, filluan të hanin darkën. U dëgjua një trokitje e lehtë në derë. Askush nuk reagoi, edhe pse e dëgjuan të gjithë.

- A gjendeni këtupari? - u dëgjua një zë burri.

- Hajde! Hajde përpara! - u përgjigj Staka. Kur u hap dera, hyri Lushi, nuni i Vatës.

- Mirëmbërëma! - uroi ai.

- Hajde, Lush! - e ftoi Staka. - Mirë se të pruri kjo natë, se gjallë e paske krushkën, tamam gati në darkë!

- Jo, faleminderit, por më falni që ju trazova në kohë darke! Prita pas dera, derisa e thatë uratën, se nuk doja t'ju trazoja gjatë uratës. Më thanë se e

kanë parë Vatën që ka ardhur, e pata qejf ta pyesja për diçka, por shtroni darkën se nuk po e zgjas.

- Hajde, nun, he burrë! Ulu të hamë darkë bashkë, meqë na gjete me armë në dorë e pastaj kemi gjëra të tjera. Ti e di, nun, si thonë: “Kur t’i gjesh duke punuar, puno me ta, e kur t’i gjesh duke ngrënë, po ashtu ulu e ha me ta”.

- Jo, famull, por nëse mundesh, m’i fal dy minuta e vazhdoni darkën, se unë e kam kryer atë zakon. Edhe kështu boll pa kohë erdha, por qeshë i lirë edhe ndjeva nevojën të flisja diçka me ty, ose, më mirë të them, desha të të pyesja për diçka. Edhe familjarëve u thashë se nuk do të vonohem.

- Po ti, Lusho, mbase ke ngrënë, por megjithatë ulu e pije një gotë verë sa të hamë ne, pastaj rrimë dhe bisedojmë. Edhe nata është zgjatur e kemi kohë mjaft. As familjarët, meqë e dinë se ku je, nuk do të bëhen merak, ndërsa neve nuk na pengon aspak, - ia ktheu Staka.

- Ani pra, ndoshta edhe ma mirë... Hajt se po rri sa të hani darkë, por unë jua zura në fyt. Ju lutem, hani darkë njëherë e qerasjet t’i lëmë pas darke, ose nuk po rri aspak! A bën kështu apo jo?! Ju lutem, mos u ngutni aspak!

- Po, more Lusho, po ta plotësojmë dëshirën! Po rrimë, se kjo natë është jona dhe e Zotit. Edhe nesër është e diel dhe kemi kur të pushojmë, - tha Staka.

Megjithatë, Djella nuk u ul, por pruri një ibrik (bokall) me verë, ia mbushi gotën Lushit e pastaj u ul pranë sofrës. Pasi darkuan, Staka u ul pranë Lushit, mbushi një gotë verë dhe iu drejtua atij, meqë ai ende nuk kishte filluar të pinte nga gota që ia kishte mbushur Djella:

- Pritsh mirë dhe mirë se erdhe! Vërtet nuk vepruam burrisht, por ti këmbëngule kështu. Ndërkohë, u afrua edhe Vata dhe u ul pranë tyre.

- Jo more, por more zjarr e s'të bëri hair darka! Unë erdha, megjithëse pa kohë, por nuk pata durim kur më thanë se ka ardhur Vata. Edhe pata qejf ta pyesja nëse është i vërtetë një muhabet i Hilës tim. Nuk e di, a di ti, Stakë, gjë për këtë muhabet? Ai thotë se është marrë vesh me Vatën e me do shokë të tjerë, që të marrë rrugë, e unë nuk e di se çka mendojnë a nga duan t'ia mësyjnë.

- Po Hila ka moshë madhore, e ky imi nuk ka nga ia mësyn, përveç nëse është paraqitur vullnetar për të shkuar ushtar. Me sa di unë, për ata që paraqiten vullnetarë njoftohen prindërit. Vata buzëqeshi e tha:

- Për rrugën që do të marrim ne, jemi vullnetarë dhe prindërit i njoftojmë vetë.

- Hair e beftë Zoti! Po ç'rrugë hairi do të merrni? Të them të drejtën, mendova se donit të shkonit në shërbimin ushtarak.

- Jo, babë, nuk duam të bëhemi ushtarë, edhe nëse do të duam, nuk do të bëhemi kurrë, hiç!

- Po ç'rrugë pra, do të merrni, o bir, meqë front lufte nuk di se ka të hapur, tash për tash?!

- Ne po hapim një front të ri, frontin e luftës me jetën, për një jetë më të mirë.

- Ai front është i hapur gjithmonë, por nuk do të thotë se, meqë është i hapur kudo, të bëhet edhe për ne këtu rrugë.

- Jo, babë, këtu është burgu i jetës, e ne duam ta braktisim burgun e të shkojmë në front për një jetë më të mirë!

- Nuk është shkolla kot, - ndërhyri Lushi. - Këta gjejnë përgjigje për të gjitha gjërat që nuk u pëlqejnë, bile edhe pa i shqyrtuar e analizuar fare, hiç, thuajse kushedi se sa kohë i kanë analizuar gjërat. Nuk e di, por, si më ka thënë Hila, këta janë futur në një lojë, e cila nuk dihet se e kujt është dhe se ku e ka fundin!

- E fundit daltë me hair! - tha Vata dhe vazhdoi. - Ne do të emigrojmë në Perëndim, por qëllimi i fundit është të mbërrijmë në Amerikë. Ky është qëllim i të gjithë atyre që duan të emigrojnë, sepse atje ka vende pune për të gjithë. Nuk jemi ne të parët e as nuk do të mbetemi të fundit. Disa nga ata e dini se veç kanë mbërritur atje. Bile, edhe kanë filluar të punojnë. Ne jemi interesuar dhe kemi

informata për të gjitha, e gjithë kjo është shumë e thjeshtë.

- Stakë, ti je njeri i urtë, ke ndenjur me shumë e me gjithfarë njerëzish, e ndoshta mund t'i kuptosh më mirë, se unë them të vërtetën, nuk di t'i jap fill kësaj pune! Këta duan të shkojnë në Amerikë. Si dikur, kur shkonin në Shkodër e pushonin në Hanin e Hotit ose në Bajzë të Kastratit, edhe këta pushimin e parë e kanë në Europë.

- Unë këtë muhabet e kam risi, andaj nuk mund të them asgjë, meqë nuk jam aq i mençur sa të kuptoj aq shpejt diçka që nuk më ka shkuar ndër mend as në ëndërr! Pritsh mirë, Lush! Merre atë gotë e t'i çojmë njëherë, të mos lëshojnë rrënjë, se këta djerrojnë nga pak. Nuk e di a e kanë vënë ujin mbi zjarr, kështu që kemi kohë të mjaftueshme për t'i shqyrtuar, - u tall Staka pak, e pastaj iu drejtua Vatës: - More bir, si është e mundur që unë të mos di asgjë për të gjitha këto plane te mëdha?! A jeni më shumë veta, a veç ju të dy, luanët e mëhallës sonë?

- I kemi edhe do ujqër me vete. E uji është mbi zjarr dhe gati në të vluar. Nuk ta kam thënë ende, sepse vetëm para pak ditësh vendosëm përfundimisht për këtë, kështu që nuk patëm rast të rrinim vetëm që të hapnim këso bisedash. Por do të rrimë e do të të njoftoj për të gjitha, dhe pastaj e diskutojmë së bashku.

Lushi ngriti gotën dhe uroi: - Zoti e bëftë bereqet dhe, sidoqoftë, qoftë me hair! - dhe iu drejtua Vatës: - Po ti, nuk po e pi një gotë me ne?

- Unë nuk pi, por një gotë të vogël mund ta pi sonte me ju, për më tepër se po më shtyn të flas paksa më lehtë, sepse në fund për gjumë do të shkojmë dhe nuk më bën gjë!

Bora ia solli gotën dhe ia mbushi me verë. Ai e çoi gotën dhe iu drejtua Lushit e Stakës: - Pra, qoftë lëvduar Jezu Krishti e mirë se u takuam, burra! Na priftë e mbara! Pritshi mirë e ju zgjattë jeta!

- Ty të bëftë mirë, famull! Pritsh e pafsh mirë e rrofsh sa malet, more burrë burrit, se ku ka qenë, edhe do të jetë gjithmonë! - ia ktheu Lushi.

- Mos ia rrit mendjen, Lusho, pse e ke ti famull, se për të tretin brez shkon rodi, - ia ktheu Staka.

- Ashtu është, por duket se ky qenka në atë brez, - ia ktheu Lushi.

- Mos e tepro, nun, - tha Vata me krenari të dukshme.

- Pra, unë kaq desha të di e tash nuk po ju habis më, por... - Në atë moment Lushi vërejti se Staka, pa u vënë re, ia kishte mbushur gotën, dhe vazhdoi: - Tash, kumbar, ma bëre me hile, por nuk mund ta lë gotën plot, meqë aspak nuk po jam në terezi të pijes.

- Po ti me dy këmbë ke ardhur, - ia priti Vata.

- Po, po, por edhe këto dy gota kaq të mëdha mund të më shkojnë në kamë, e atëherë po bëhem me katër! - tha duke qeshur Staka.

Edhe Lushi, edhe Staka vërejtën qartë se Vata nuk ishte i gatshëm ta zgjaste bisedën për çështjen e udhëtimit të tij e të shokëve, andaj, me mjeshtri të veçantë, karakteristikë e malësorëve të mençur, iu shmang kësaj bisede, duke kaluar në një bisedë të rëndomtë. Më në fund Lushi, kur piu edhe gotën e dytë, u çua për t'u larguar dhe u bëri një ftesë për të nesërmen: të pinin kafënë e mëngjesit. Ata e pranuan ftesën, me një aprovim të Stakës, që i porositi të përgatiten mirë për të nesërmen, sepse pala tjetër do të ishte e kompletuar. Pastaj Vata e përshëndeti dhe u ndal te dera për t'u kthyer pas pak brenda, kurse Staka, sipas traditës malësore shqiptare, e përcolli mikun derisa doli nga dera e oborrit. Aty, te dera e oborrit, duke i uruar “natën e mirë” njëri-tjetrit, u ndalën pa vetëdije dhe si të ngurtësuar vazhduan me një bisedë të shkurtër, si përfundim të bisedës që patën me Vatën.

Ndërsa Lushi shprehu një brengosje dhe pasiguri pas paralajmërimit që i kishte bërë Hila, përkundrazi, Staka shprehu keqardhje, por edhe një siguri të plotë që Vata, edhe pse i ri e minor, siç thoshte ai, është një kokëtul, që vështirë se mund të ndalet kur fillon diçka. Përfundimisht, ata u morën

vesh që të bisedonin veçmas me të bijtë e pastaj të takoheshin me të dy e t'i diskutonin së bashku planet e tyre.

Djella mezi priti që Vata të kthehej brenda, meqë tërë kohën vlonte nga dëshira për të shfryrë atë që kishte vërejtur, por nuk donte në prani të Lushit, edhe pse ai ishte kumbar e dashamir. Ajo respektonte rregullin tradicional, që të mos përzihej në muhabetin e burrave.

- Biro, sado që ty të duket se më ka shkelur koha dhe mendon se unë di vetëm të bëj punë shtëpiake, unë di të shoh edhe më shumë e më larg. Sa kohë ka që të kam thënë se ti bën diçka fshehtas? E ti më thoshe se unë fantazoj! Qyshkur u largohesh bisedave serioze familjare? Tash sa kohë e mot nuk vjen në shtëpi rregullisht për fundjavë? Tash sa herë yt atë nuk të gjen as në banesë e as në shkollë? Qyshkur e ke lënë futbollin për të cilën ke bërë lutje e rixha, duke thënë se të ka falë Zoti për atë punë dhe se jeta nuk ka kuptim pa topin e futbollit? Flitet se në shkollë nuk e ke punën boll mirë. Mësuesi yt, kujdestari i klasës a çka është ai, ka kërkuar që të shkojë yt atë në shkollë që të bisedojë me të për ty. Ajo nuk është shenj e mirë! Thonë se endesh me do shoferë kamionësh. Si mendon, çka ke ti të përbashkët me ta? As nuk je në një moshë me ta, as nuk ke ç'të mësosh nga ata,

përveç me nga makinën, e ti ndoshta nuk mendon të marrësh zanatin e shoferit, as nuk punoni bashkë, as nuk e di se çka... Unë nuk i kuptoj as ata, pse të marrin me vete si strajcë?! Ndoshta duan të bëjnë sa më shumë shokë, t'i heqin fëmijët nga shkolla, t'i qesin në rrugë të madhe. Tash po e shoh mirë se çka fshehin këto pyetje, por ndoshta ti nuk ke aq shumë faj sa ka yt atë. “Është rritur djali, duhet të kesh kujdes si të flasësh me të, meqë është në fazën e formimit, të pjekurisë, nuk duhet të ndrydhet, por duhet t'i lihet hapësirë e mjaftueshme për të gjykuar vetë. Ai është inteligjent, i vëren ngjarjet shumë shpejt, pres shumë prej tij”, e kushedi se çka tjetër. Veç sa s'ka filluar të të propozojë për pleqërim! Kam përshtypjen se, po të ndodhte tash ndonjë rast pleqërimi, besoj se do të të pyeste se si të pleqërojë.

Pak kohë heshtën të dy. Shikonin njëri-tjetrin sy më sy, sikur donin që heshtazi të bindeshin se kush kishte të drejtë. Shikimi i tyre ishte aq i butë, saqë dukej sikur çdonjërin po e vriste ndërgegjija dhe dëshironte t'i kërkonte falje tjetrit, por pa e shprehur se cili prej tyre nuk kishte të drejtë. Në sytë e Vatës vërehej një lodhje e përzier me mall. Edhe Djella u përmallua, sytë iu përplotën, kurse gishtat e dorës i vuri në tëmthat e kokës. “Të gjitha ne gratë jemi mendjehleta”, mendoi ajo. “Mua m'u

thaftë goja! Po si munda t'i vërsulem djalit si huti kaçikëve? E ky më shikon si pëllumb i butë, me ata sy aq lajkatues, të cilët edhe zemrën mund të ma pëlcastin nga dashuria, e goja nuk iu çel! Falëm, o Zot, se nuk e paç për të keq! Edhe ky do ta kuptojë se i fola nga pakujdesi”, mendoi Djella.

- Besoj se tash i ke zbrazur të gjitha, - tha me buzë në gaz Vata dhe u çua për ta përqaftuar nënën. E shtrëngoi mirë për qafe dhe e puthi në faqe.

- Ti je nëna ime, më e mira nënë në botë e më e mençura grua që kam parë deri sot. Baba nuk ka faj aspak! Fajet i kam unë të gjitha, nëse këtu ka fajtorë! - Në atë moment hyri Staka.

- Bëje, Zot, hair! Po për ku po rrugoni ju që po përqafoheni tash, që gati u bë mesnata? - pyeti ai, me një buzëqeshje tallëse.

- Ka thënë frati, hajt te shtrati, mos të kap gjumi, të pushon shtati, - u përgjigj Vata duke qeshur, i vetëdijshëm se Staka e ka kuptuar se ai është duke i dhënë forcë së ëmës; po ia prek pulsën se mos ndoshta me kaq po përfundon udhëtimi i tij i kësaj radhe. Mirëpo Staka kësaj here kishte vendosur t'i sqaronte të gjitha, bile në vetvete kishte edhe mendimin që mund të ndikonte në ndryshimin e vendimit përfundimtar për udhëtimin, edhe pse Vatën e njihte mirë si shumë të vendosur dhe kategorik. Por, nga ana tjetër, shpresonte tek ajo

çka i tha Lushi për Hilën - se Hila nuk është mjaft i sigurt në vendimet që merr, prandaj edhe mund të ndikohet lehtë. Për këtë arsye edhe u morën vesh të dy që t'i bënin pak presion me shpresën se ndoshta në fund do të arrinin t'i bindnin djemtë që të mos e merrnin rrugën e kurbetit, së paku jo tash. E mira ishte të presin derisa të krijonin një bindje më të qartë për qëllimin që synonin, e ndërkohë djemtë arrinin edhe moshën e pjekurisë.

- Gjumë e vdekje do të ngihemi mjaft, - konstatoi Staka dhe vazhdoi: - E di se është bukur vonë, por ka kohë që nuk kemi ndenjur kështu së bashku e të ngihemi me muhabet. Meqë edhe Bora e Sokoli kanë rënë në gjumë, mund të rrimë e të flasim edhe pak, se me të vërtetë kemi për çka të flasim. E di, Vatë, se je pak i lodhur, por je i ri e mund ta përballosh edhe këtë mundim. Të të them të vërtetën, nuk e ndjeva veten fort mirë kur tha Lushi se ti me Hilën, e nuk e di se me kë tjetër, keni bërë plane e unë nuk di kurrjë.

- Ke të drejtë, por është ngutur ai shul, se ai është si fëmija që thotë të fundit në fillim. Nuk e di sesi ka ndodhur, a si ia ka nxjerrë Lushi, por nuk është dashur të dihen këto, derisa të kryhen të gjitha.

- Po çka janë ato të gjitha që duhet të kryhen, e atëherë t'i di unë? Kjo nuk është si të lypësh një vajzë e pret ta varë gojën i ati e pastaj ta shpallësh.

Kjo është një gjë shumë e koklavitur, bile aq sa unë mendoj se, me lindjen e idesë, është dashur të më njoftosh, së paku ta merrje edhe mendimin tim. Sado që je i sigurt në vetvete, ende nuk i ke kaluar disa rrugë nëpër të cilat kemi kaluar ne. Duhet ta kuptosh se përvoja ka një rëndësi të madhe në jetë. Ti ende nuk i ke shumë vite mbi vete. E di, Vatë, se unë kam shumë besim te ti. Ka sa kohë që me ty sillem si me një njeri të pjekur, e ti je i vetëdijshëm për moshën tënde. Unë nga ti nuk fsheh asgjë! Unë kam pritur me padurim që të kem dikë, ndaj të cilit nuk është e nevojshme të kem kurrfarë rezervash. Mezi prita të më bëhesh krahu. Jeta më ka fërkuar me shumë halle. Nuk jam rritur me shumë fukarallëk, në krahasim me disa të tjerë, por, nga ana tjetër, jam rritur i vetëm. Si fëmijë kam mbetur jetim, pa baba. Vëllai më i madh më pat vdekur. Deri pas luftës kisha mbështetje nga dajat, por me mbylljen e kufirit mbeta edhe pa ta. Kanë qenë si ujçër. S'ka mundur askush t'ua rrudhë ashkën e syrit. Nuk u ka ngrënë palla për asnjë send! Ka qenë shtëpi me zë. Kanë pasur edhe pasuri të trashëguar: shtëpitë si kurrkush, mall e gjë të gjallë sa për një katund. I vogli ka qenë pak bela, por e ka frenuar i madhi. Për nënën time kanë qenë shumë të kujdesshëm. Dritë pastë, pas mbylljes së kufirit i kanë munguar shumë! Shpesh fliste për ta. Shpesh më thoshte se

i mungojnë më shumë për mua, sesa për veten e saj. Kishte frikë shumë për mua. Thoshte, vëlla i vetëm, edhe pa baba, është shumë vështirë të marrë krahë. Kur kishte lindur Sokoli thoshte: “Më fort po i gëzohem për Vatën se për të gjithë ne të tjerët, se ashtu i trashet krahu”. E ama (gjyshja ime) i ka ndihmuar shumë në jetë, ka qenë si burrë. Atë e kam pasur si baba. Kishte besim shumë tek unë, ashtu si kam unë te ti. Ishte shumë baballëke, por edhe shumë e rreptë, kërkonte që njeriu të ishte shumë i sinqertë me të. Gjithmonë thoshte: “Unë më parë vdes se të rrejë, prandaj nuk i kuptoj disa burra, të cilët e luajnë fjalën si kali bishtin, herë në njërin anë e herë në anën tjetër, se ata nuk janë burra, ata janë burreca, laramanë, se shqiptari, e sidomos malësorët, nuk kanë qenë kurrë të tillë. Malësori ka besë e fe, ai nuk të lë në baltë. Ose t’fal, ose t’vret. Mikpritja, - thoshte, - është një nga virtytet më të shprehura te shqiptarët”. Më kujtohet si u mburr për një rast, kur i ktheva shtatë a tetë burra në shtëpi papritmas. Ishin të gjithë burra të zgjedhur, në shpinë të kuajve me shalë. Nuk më kujtohet nga isha duke ardhur, por e kam parasysh si të ishte dje, se isha në shpinë të mushkut me samar. Në atë kohë kishim një mushkë të vogël, por nuk shihje gjë më të bukur. Ishte i shpejtë si rrufeja, qimet i shkëlqenin si flori. Isha djalosht i ri,

më i ri se ti tash. Mendoj se për atë arsye edhe nuk më blinin kalë shale.

Ata ishin duke u kthyer nga një pleqërim dhe duket se nuk kishin arritur mirëkuptim nga ana e palëve, e sidomos jo te pala ndaj së cilës mendonin se duhet të bënin presion për pajtim. Duket se kishte qenë laraman. Me ta ndodhej kushëriri i nënës sime, të cilin unë e quaja dajë, sepse dajat e vërtetë i kisha matanë kufirit. Ka qenë burrë sokol e me famë. Në disa raste, më parë, më kujtohet se kishte ardhur te ne. Bisedonte me gjyshen për ca raste pleqërimi për të cilat duket se nuk mund të gjente mënyrë për ndonjë zgjidhje si i kishte hije atij. Edhe në festë më kujtohet se ka ardhur disa herë, bile jo vetëm, por me disa burra të respektuar.

Kur mbërritëm te shtegu, ishte gati para nata. Unë i ftova që të kthehen, sa për të thënë “me la gojën”. Pati shumë komente, si, për shembull: “Nuk asht e udhës që të shkojmë kaq shumë veta, jemi numër tepër i madh”, “Burra nuk kemi kohë”, “Mos e lodhni këtë djalosh”, “A ka kuptim të na zënë nata te ky djalë i ri?” etj. Por përshtypjen më të madhe tek unë e la komenti i njërit nga ata, i cili tha: “Ky shteg qenka boll i bukur!”. Aty e kuptova se ata ishin nisur edhe pa bukë dhe se ftesa ime i la përshtypje, por duket se ishte edhe shok i afërm me dajën (atë kushëririn e nënës që ishte aty). Atëherë

unë u ula nga mushku dhe iu drejtova: Na byrmëni, burra, me çka na ka falë Zoti!

- Nipashi im ka zbritur nga kali, e ka hapur shtegun, - tha daja dhe shtoi se kuajt nuk do të na i lënë keq, meqë ka vend e tagji mjaft. I ngrehi frerin kalit, mori drejtimin që donte dhe u priu. Të tjerët vazhduan pas tij. Kur mbërritëm te shtëpia doli gjyshja dhe me mburrje e krenari të veçantë u uroi mirëseardhjen. Ajo e lajmëroi K. K., një kushëri jo të largët, burrë shumë i shkathtë e dashamir i familjes, që ia mbërriti menjëherë. U përshëndet me burrat, shkëmbeu disa fjalë me gjyshen dhe pastaj m'u afrua e më tha: “Rri me këta burra, rri lirshëm e mos ki asnjëfarë merak, për asgjë mos u lodh, unë po kthehem shpejt”. Unë fola me gjyshen dhe ajo më tha se ai po e çon të vëllanë te çobani për të marrë një berr që ta presin, për t’u shtruar sofrën miqve që solla. Shtruam një sofër modeste, por të bukur. Aty u hap debati edhe për rastin për të cilin kishin shkuar. Nëna e ndjerë rrinte si në gjemba, nuk m’i ndante sytë. Sa herë që doja të flisja, qoftë edhe kur doja ta çoja gotën për t’iu falë mysafirëve, ajo dridhej si thupra në ujë. Gjatë tërë kohës frikohej në mos po gaboj në ndonjë rast. Gjyshja, përkundrazi, rrinte si pashallare, sillej herë pas here rreth e rrotull sofrës e me sy kontrollonte që të mos mungonin gjërat. Mua më shikonte me